

Znárodnění a zlidovění půdy jest *největší* událost, již jsme se posud dožili; významnější, větší než sama světová válka. Jest to jediná kladná událost, obtížená dosahem a smyslem životním, kterou nám přinesla moderní doba; vedle ní všechno ostatní scvrká se v cosi podružného nebo záporného nebo pouze přípravého a odkladného. Následky *zákona vyvlastňovacího a uvlastňovacího* jsou tak dalekosáhlé, že jich není možno ani ještě domyslit, ba ani obrazností si jak tak představit.

Pomysli jen, že nebude v Čechách *latifundií*, že zmizí panství rázu schwarzenberského, která byla skoro státy ve státě a zájímala celé kraje. Byla mezi nimi i taková, která měla své zvláštní zákonodárství, jako na příklad právě panství schwarzenberské: pro ně neplatil všeobecný zemský zákon o pojišťování dělnictva zemědělského; nikoliv, mělo *svůj* zákon zvláštní... Ale nejen latifundia, zmizí také střední i malý velkostatek; a zbude jen statek, větší menší, ale vždycky nanejvýše průměrný nebo prostřední. A legie posavadních bezzemků budou přes noc vlastníky půdy: *typem a průměrem* českého člověka nebude bezzemek, nebude proletář, nýbrž malý vlastník půdy. Vlastnictví půdy, tento činitel, který v národní minulosti české měl jistě svůj významný podíl a který utvářel vynikající měrou i duši minulostního českého člověka, oživne znova, třebaš za jiných podmínek; znova bude ustavujícím prvkem moderního českého typu duševního.

Jak jej přetvoří, jak jej vytvoří, jak vybuduje a vyhrání, —

takové jsou otázky, které se ti vnucují samy sebou; a na odpovědi na každou z nich visí netrpělivě tvé zraky, zraky úzkostlivé o národní budoucnost, badající ve tmách příštích dob a snažící se proniknouti je.

Dávno již zdá se mně, že vlastnictví půdy — rozuměj: drobné půdy, malého statku, který obdělává vlastník se svou rodinou nebo nevelkou čeledí — jest jediné *čisté* vlastnictví, které vůbec jest. Čisté, to jest: *nevinné*, neposkvřené zlem a útiskem, jež jinak provázejí kapitál jako stín a tma světlo. Neboť jest to vlastnictví *nevýbojné*. Sedlák, alespoň sedlák starého rázu, jak jej namaloval na příklad Holeček v Naších v nezapomenutelné kráse a síle až monumentálně, *nechtěl* rozmnožovat svého statku; chtěl jej jen *zachovat* neztenčený, neobtěžený také hypotékami, svému synovi nebo dědici. —

Takovýto patriarchální sedlák, sedlák starého rázu, byl typem vlastníka *nejpokojnějšího*, zcela nevinného rázu; pracoval v potu tváří, aby *udržel*, ne aby dobýval. Práce byla mu do značné míry účelem života sama o sobě, ne prostředkem k vzdálenějšímu cíli. Odtud všechna krásná ušlechtilá kázeň jeho duše a povahy, jak ji vypsal — myslím, že věrněji podle svých vzorů a s menší idealisací, než se obyčejně vykládá — Holeček ve své jihočeské epojeji selské.

Všechn ostatní kapitál, kapitál pohyblivý, obchodní a průmyslový, jde za výbojem a *musí* za ním jíti: jest jen, pokud dobývá. Kdyby stanul nepohyblivý, bylo by to tolik jako dobrovolně zahynout, ztratit se, rozplynout se. Kapitál musí kolovat, proudit, obracet se; čím častěji se obrátí, tím více vynáší. Starý sedlák měl však k půdě poměr zcela jiný: nevýdělečný. Chtěl jen od ní, aby uživila jeho a jeho rodinu, po případě čeled, — nic víc; všechno ostatní bylo mu lhostejné. A za to dával jí práci svou a své rodiny. Byl zároveň kapitalista i dělník, byl dělníkem *svého* kapitálu — takový byl v podstatě jeho poměr národohospodářský, který jest dnes ideálem, a právem, nejlepšího reformního socialismu. Cizí byl mu jmenovitě všechn *průmysl* hospodářský; nechtěl těžiti ze svého statku,

jako by cítil, že těžení neobchází se bez křivdění. Holeček v Našich vypsal s rozkošným humorem, jak v sedmdesátých letech minulého století nepochodil u strýčků jejich vodňanské dědiny agent cukrovarnický, vyslaný tam, aby přemluvil sedláky k pěstování cukrovky a nalákal je k tomu vysokými zálohami peněžními. Narazil na naprostou lhostejnost k penězům a na naprostou nechápavost hospodářských rájů moderního podnikání průmyslově zemědělského.

Tento typ starého patriarchálního sedláka náleží ovšem minulosti; dlouho před válkou byl již anachronismem; a dnes, po válce, bude již přímo legendou. Neboť všeobecné hospodářské postavení, do něhož se dostal svět světovou válkou a jejími zhoubami, bude nás nutiti, abychom vytěžili z půdy co *nejvíce*; půda stane se přímo hlavním pramenem národního bohatství a zemědělství prvním a nejdůležitějším odvětvím průmyslu. Tak toho žádá tvrdá nutnost doby, z níž není odvolání.

Francouzští národní hospodáři již před válkou stěžovali si do malé výnosnosti francouzské půdy a vinili z toho nedostaččné, zastaralé způsoby jejího obdělávání, slabost průmyslu zemědělského a techniky zemědělské. Vypočetli, že ve Francii hektar půdy dává průměrně 13 hektolitřů žita, kdežto v Německu a v Anglii vynáší táž plocha 21 a v Dánsku dokonce 27 hektolitřů; a kdyby se podařilo Francii dosáhnouti míry německé, znamenalo by to prý obohacení Francie o dvě miliardy ročně. I radí celá řada myslitelů sociálních soustředit se nejprve na zlepšení zemědělské techniky a pokládati zemědělství za nejdůležitější obor průmyslový. Zde bez rizika, zcela bezpečně, dají se získati miliardy, kdežto vývoz tovaru průmyslového jest stále ohrožen cizí soutěží a vydán všem náhodám a náladám světového trhu. A ne jeden opravdový sociolog očekává od zemědělství francouzského, že stane se úhelným kamenem obnovené národní budovy.

Výnosnost a těžnost naší půdy, pokud vím, není sice tak nízká jako půdy francouzské, ale jsme přece ještě hluboko pod mírou německou a daleko za rekordem dánským; a zde bude

nutno nejprve nasadit všecky páky. Neboť ctižádost česká nesmí býti menší než ctižádost francouzská.

Nebude tedy u *nových* zemědělců starého nevinného poměru k půdě; jest již asi ztracen nadobro. Ale přesto myslím nové vlastnictví vnese v národní duši krásné prvky *stálosti a vyrovnanosti*, které jest jí nad všecko třeba; vychová ji *k pevnosti a všestrannosti*, bez níž by dříve nebo později zahynula. Kdyby v ní nebylo této harmonie nebo kdyby nebyla co nejdříve zharmonisována, bylo by možno hleděti v budoucnost její jen s bázni a strachem. Bez této stability byla by hříčkou náhodných větrů a ztroskotala by se co nejdříve; neměla by mravního těžiště. Neboť: smí dobro zničití jednotlivce a zahynouti ve svých dobrodružstvích; ale národ jako celek musí býti zakotvený v hlubinách pokojnějších, než kam sáhají kořeny dubů tisíciletých.

Byl to anglický ministr, který řekl: „Muž, jenž dovede *dobře* spravovati statek, byl by schopen řídití císařství indické.“ Vystihl tím znamenitě rozmanitost a různotvárnost schopností, vloh, vědomostí, jichž si žádá zemědělství více než většina jiných zaměstnání. A i průmyslovost zemědělská liší se podstatně od ostatního podnikání průmyslového: jest klidnější, bezpečnější, pokojnější; vnáší všude, kam vkročí, cosi z vyrovnaného souladu a pevné stálosti půdy. Jest jí tuším souzeno, aby byla opravou a lékem upřílišeného zprůmyslnění moderního, upřílišeného ztovárnění moderního života. A nejsem v tomto názoru osamocený. Náhodou dostala se mně tyto dny do rukou kniha vynikajícího sociologa francouzského o problémech válečných a poválečných Gustava Le Bona — i pilnější a vnímavější český čtenář měl by jej znáti alespoň z překladu jeho krásné knížky o hromadné psychologii lidských davů Duše davů —, který mne utvrzuje v mých nadějích.

„Stačí,“ píše tam, „abys se přenesl o půlstoletí nazpět, a uvidíš, že národ může žiti životem mnohem šťastnějším při kvetoucím zemědělství a prostředním jen průmyslu než ve stavu, který vyplývá z přílišného rozvoje továren. *Užitečným důsled-*

kem války bude nepochybně, že bude opuštěna trochu továrna pro půdu.“

Gustave Le Bon jest také z těch, kteří očekávají obrodu francouzského života národního od obrody francouzského zemědělství a jsou přesvědčeni, že nyní po válce zaujme zemědělství *první místo*, které mu náleží v národním těle, *před průmyslem továrním*. Porušení této rovnováhy jest mu jednou z příčin, které zaviniily světovou válku.

České straně agrární dostává se právě nyní podivnou a krásnou shodou okolností *poslání všenárodního i všesvětového*. Válka jako by byla připravovala jen půdu tomuto velkému ideovému poslání. Znárodněním půdy přibude jí statisíce nových stoupců. A úkol její vidím v této vyšší harmonisaci zemědělství a průmyslu, o níž jsem právě mluvil a po níž volá i národ i svět.

Ze strany, která byla na počátku stavovská a obranná, chránící hmotné zájmy svých příslušníků, přetvořuje se v kulturní stranu všenárodní velikého poslání. Stává se stranou sociální v plném, ryzím smyslu slova. Řekl bych: *v kladném smyslu slova*. Bude to patrnější a patrnější, jak bude pokračovati úpadek a rozklad oficiální sociální demokracie, jejího ryze záporného a ničivého *třídního boje*. Neboť neúčinnost, ano přímo zhoubnost třídního boje, nebezpečí a rozvrat, který přináší národům, bída a škoda, již působí i dělníkům, bude, jsem přesvědčen o tom, ukazovati se neustále v toku časů jasněji a jasněji.

Na bezvýslednost a zvrácenost tohoto stanoviska ukázala odvážně právě nejnověji krásná práce znamenitého sociálního theoretika českého — českého nejen příslušností národní, ale i rázem a stylem své myšlenky tvůrčí — Františka Modráčka. Čtu již několik dní jeho Samosprávu práce a přesvědčuji se znova, jak jest v souladu nejen se *světovou* myšlenkou socialistickou — *západní*, ne německou —, ale také s kladnými, harmonickými potřebami české duše.

Zákonem o znárodnění půdy zachránějí se statisíce lidí od proletariace; národ zakotví se pevněji v půdě a kořeny jeho

svedou se do větší hloubky; duše národní získá pevnosti a stálosti a vymítne se z ní značná část té těkavosti a rozkolísavosti, jež nejhůře odolává vnějškovým nárazům a bouřím. A nová harmonie, nová vyšší solidárnost bude stvořena alespoň jako podmínka příštího vývoje a jako podklad, na němž se bude moci nový vývoj vytvářeti.

Strana agrární umožnila zákon o znárodnění půdy ne bez obětí, které jsou jí ke cti a dávají jí právo na poslání všenárodní. Toto veliké ideové poslání ukládá ovšem zase *nové povinnosti kulturní*, z nichž se nesmí vymykati. Neboť její krásný kladný princip musí býti probojován v celé oblasti dnešního života národního, aby vydal všecko své ovoce.